

21. 2. 2005

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Směnka: Bič na dlužníky?

Směnka (cizím slovem trata) je platební institut, který byl známý již ve 12. století v italských městských republikách. Jaké práva a povinnosti jsou se směnkami spojeny?

V českém právním řádu je upravena zákonem směnečným a šekovým č. [191/1950 Sb.](#), který byl za celých více jak 50 let pouze jednou novelizován, a to ještě téměř bezvýznamným ustanovením. Směnka je listinný cenný papír se zákonem předepsaným obsahem, v němž výstavce slibuje, že určité osobě zaplatí (pak se jedná o směnku vlastní), nebo přikazuje určité osobě zaplatit (směnka cizí) směnečnou sumu.

Příklad směnky cizí

V Brně, dne 8. února 2005

Za tuto směnku zaplaťte dne 31. 12. 2006 panu Josefu Novákovi částku 150 000 Kč.

Směnečník: Pavel Drahota, Ústí nad Labem

Podpis: *Martin Veselý*
Lidická 28, Brno

Per aval: Ladislav Volný

Za mě na řad panu Jiřímu Musilovi

Josef Novák

Per aval za Josefa Nováka
Milan Vrabec

Za mě na řad sine obligo Delta, s.r.o.

Jiří Musil

Za nás nikoliv na řad panu Tomáši Nosilovi

za Delta s.r.o.
Jindřich Malý

Tomáš Nosil

Pozn.: v uvedeném případě přikázal Martin Veselý Pavlu Drahotovi, aby 31. 12. 2006 zaplatil Josefu Novákovi 150 000 Kč. Za to, že Pavel Drahota zaplatí, se zaručil Ladislav Volný. Josef Novák tuto směnku převedl na Jiřího Musila, ten dále na společnost Delta s.r.o. a tato spol. ji převedla na Tomáše Nosila, který ji dále převedl na držitele směnky tzv. blankoindosamentem. Za to, že směnka bude zaplacená, se Jiřímu Musilovi a následujícím majitelům směnky zaručil Milan Vrabec. Aval,

kterým je v našem případě Ladislav Volný, se obvykle podepisuje na líc směnky, a to na levý okraj, podpis bývá otočen o 90 stupňů - jakoby napříč.

Náležitosti směnky cizí

- Označení, že jde o směnku, a to označení musí být pojato do textu, nestačí tedy nadpis.
- Bezpodmínečný příkaz zaplatit směnečnou sumu
- Jméno toho, kdo má platit (směnečníka)
- Údaj o splatnosti (existují 4 možnosti): - fixní směnka (např. splatnost 31.12. 2006)
 - datosměnka (např. za 6 měsíců od data vystavení)
 - vistasměnka (směnka na viděnou, platí se při předložení)
 - lhůtní vistasměnka (např. za 14 dní po vidění)
- Údaj místa, kde má být placeno (pokud není zvláštní údaj, pak platí místo uvedené u směnečníka)
- Jméno toho, jemuž má být placeno
- Datum a místo vystavení směnky (pokud není uvedeno místo, pak platí místo uvedené u výstavce)
- Podpis výstavce (nemusí být jméno, stačí pouze podpis, byť by byl i nečitelný!)

Nemá-li směnka cizí všechny tyto náležitosti, pak je neplatná. Směnka vlastní má stejný obsah s výjimkou toho, že směnečníkem je výstavce směnky. Úrok je možný pouze u vistasměnky a lhůtní vistasměnky, jinak platí za nenapsaný. Nebyl-li však uveden, pak je směnka bezúročná.

Směnečné rukojemství - avalování

Aval se avalováním směnky zaručuje za to, že směnka bude splacena, a pokud by směnka nebyla uhrazena tím, za koho se aval zaručil, pak musí plnit sám aval. Je možné avalovat za výstavce (v našem případě je tímto avalem Ladislav Volný), nebo i za někoho z indosantů (Milan Vrabec).

Nakládání se směnkou

Majitel směnky si směnku může ponechat až do doby zaplacení, nebo ji postoupit (např. prodat) někomu jinému. Postoupení je možné dvěma způsoby: prostou písemnou smlouvou a předáním směnky nabyvateli (v případě, že výstavce zakázal indosaci směnky např. uvedením v textu směnky „nikoliv na řad“, pak ovšem může směnečník při placení namítat všechny okolnosti, proč nelze platit, které mohou namítat výstavce směnky a předchozí majitelé směnky) nebo indosamentem (rubopisem, pak může směnečník namítat pouze okolnosti, které má z vlastních vztahů vůči majiteli, např. že provedl zápočet pohledávky vůči majiteli směnky). V našem případě jsou indosanty Novák, Musil, Delta s.r.o. a Nosil.

Indosovat lze třemi způsoby:

- za mě (nás) na řad panu Jiřímu Musilovi + podpis
- za nás na řad + podpis (pak jde o blankoindosament a dále se směnka převádí pouze prostým předáním)
- pouhý podpis na rubu směnky (pozor: pouhý podpis, ale uvedený na líci směnky je avalováním za výstavce!)

Jiří Musil při indosaci směnky uvedl doložku sine obligo. Tímto vyloučil sebe z postihu pro její neplacení, tudíž na něm není možné požadovat zaplacení směnky. Tímto úkonem se snižuje praktická hodnota směnky, neboť lze předpokládat, že bude problém s placením, když indosant vyloučil svou odpovědnost. Delta s.r.o. a další ovšem budou v případě problémů s placením platit,

neboť toto nevyloučili.

Společnost Delta s.r.o. uvedla při indosaci doložku „nikoliv na řad“. Proto odpovídá za zaplacení pouze Tomáši Nosilovi, ale ne už dalším nabyvatelům, na které byla směnka dále indosována. Nezakázala však tímto možnost směnku dále převádět indosamentem, to může pouze výstavce!

Placení směnky

Směnka je splatná v den splatnosti a ve dvou následujících dnech, a to v době od 9:00 do 18:00. Pripadá-li den splatnosti na nepracovní den, pak jsou dny, kdy je možné předložit směnku, první tři následující pracovní dny. Nebyla-li směnka zaplacená, pak je většinou nutné pořídit protest, nejlépe u notáře. Tento je nutné pořídit během oněch tří dnů určených k proplacení směnky. Směnečný protest se pak stává titulem pro vydání směnečného platebního rozkazu soudem (nemá nic společného s běžným platebním rozkazem!). Po přijetí směnečného platebního rozkazu má pak povinný možnost do tří dnů podat námitky, proč po něm nelze požadovat placení, a pouze tyto námitky pak budou v soudním jednání projednávány, a žádné jiné! Rovněž v případě nezaplacení směnky vzniká majiteli možnost žádat splacení po výstavci směnky, indosantům a jejich avalům, a to po kterémkoliv z nich.

Zvláštnosti směnek

- Směnka je abstraktním cenným papírem, tzn. nezáleží na důvodu, pro který byla vydána. Pokud byla vydána např. místo zaplacení při odběru zboží, pak je platná i tehdy, když zboží bylo zaplacené, ovšem prodávající směnku mezitím indosoval a nový nabyvatel směnky žádá u kupujícího její proplacení. Pak musí kupující platit i majiteli směnky, i když platí podruhé. Toto plnění však může následně po prodávajícím žádat zpět. Podruhé by nemusel platit pouze tehdy, kdyby jednal nabyvatel směnky vědomě na škodu dlužníka ze směnky. To musí ovšem dlužník prokázat, což je často složité, ne-li nemožné
- Jestliže směnku podepsala jako výstavce osoba, která se nemůže směnečně zavazovat (např. 8-leté dítě), a tato směnka byla avalována nebo indosována způsobnou osobou, pak je směnka platná a aval nebo indosant musí směnečnou sumu uhradit
- Pokud je papír, na němž je napsána směnka, již zaplněn avalováním indosací atd., je možné pořídit opis, nebo k papíru pevně připojit přívěsek, na němž je možné dále pokračovat jako na směnce
- Směnečník při placení směnky není povinen kontrolovat pravost podpisů na směnce, pouze musí zkontrolovat, zda jsou rubopisy uvedené v nepřetržité řadě
- Směnka nesmí být na placení ve splátkách, musí se jednat o jednorázové plnění. Ovšem majitel směnky nesmí odmítnout částečné plnění, i když v nesplaceném zbytku nastává prodlení a majitel směnky může požadovat splacení zbytku směnečné sumy od výstavce, indosantů, avalů atd.
- Je možné vydat nevyplněnou (ale podepsanou) tzv. blankosměnku, kde bude později majitelem doplněna např. směnečná suma nebo datum splatnosti. Pokud bude tato část doplněna v rozporu s dohodou (např. místo 5000 bude dopsáno 500 000), směnka bude indosována na jiného, a tento nabyvatel nebude ve zlé víře nebo se nedopustí hrubé nedbalosti, pak bude muset dlužník splatit celou sumu. Proto je vhodné přímo na směnku uvést podstatnou část z dohody o tom, co může být doplněno, tím se snadněji prokáže, že nabyvatel směnky byl ve zlé víře a dlužník tak nemusí platit.

Jak vidno, směnka je velmi jednoduchý, ale rovněž velmi nebezpečný institut. Proto je třeba při manipulaci s ní dbát maximální opatrnosti, a při vyšších částkách je téměř nezbytná konzultace s právníkem, nebo ještě lépe, se jí raději vyhnout.

Zdroj: Osobní finance, Vít Doležálek

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz